

Több mint hang



Kész a vacsora! - szól a hang este a konyhából, és többnyire pontosan tudjuk, hogy aki főzte, jókedvű-e vagy aggódik: talán nem úgy sikerült a leves, ahogy akarta, esetleg fáradt, vagy, mivel már harmadszor szól, a mondat valójában felszólítás: jöjjön mindenki az asztalhoz!

A bennünket körülvevő világ hangjai közül a legfontosabbak számunkra az emberi hangok. Amikor halljuk és felismerjük - főleg a hozzánk közelállókét -, számos alapvető információt tudhatunk meg a másiktól. Hangunk színe, lejtése érzelmeket, indulatokat - például örömet, meglepődést, csalódást, félelmet, felháborodást és haragot - és szándékokat - fenyegetést, kérést, felhívást, felszólítást is megmutat, elárul rólunk. Nemcsak a hangunk jellemez bennünket, hanem az is, hogy beszédünk tempója mennyire gyors vagy lassú, milyen halkán vagy hangosan szólunk, milyen ritmusban beszélünk.

És egyáltalán: hogyan? Lássuk ezt az egyszerű

- mondatot:
- nagyon örülök! Más
- a hangsúly és a hangszín,
- ha a barátunknak mondjuk vagy a tanárunknak, ha ironikusan fogalmazunk vagy emelt hangon beszélünk, ha erősen hangsúlyozunk, vagy éppen suttogunk.

Hangunk akkor is mond valamit rólunk, ha egy szót sem szólunk: a kuncogás, a cöcögés, a sziszegés, a hümmögés is kifejező, és gyakran többet elárul állapotunkról, mintha szavakkal foglalmaznánk meg. Nemcsak a hangot adó koráról és neméről tudhatunk meg sok mindent, de a testi és a lelkiállapotáról, a személyiségéről is. Hogy mit, arról az agyunk dönt, mert amikor a szó hanghullám formájában a hallóközpontra át eljut elménkhez, az különféle döntéseket hoz. Például megállapítja, hogy ismerjük-e a beszélőt. Minden embernek egyéni hangszíne van, ami változhat annak

alapján is, ha az illető éppen fáradt vagy szomorú. A jellegzetesebb hangú emberek könnyebben felismerhetők, és azok is, akiknek már sokszor hallottuk a hangját. Aztán az agy megvizsgálja, hogy milyen kapcsolatban vagyunk a beszélővel. Mit jelent számunkra, amit hallunk? Ugyanazt üzeni a hangja, amit a szavai?

Mást gondolunk a beszélőről, ha a hangja fátyolos vagy rekedtes, éles vagy sipító, dörgő vagy csengő, bántó vagy tompa, érdes vagy lágy, érces vagy borízú, bársonyos vagy megnyugtató.

Különösen szórakoztató, ha a haragosan kiabáló embernek megcsörren a telefonja, és ő egyetlen másodperc alatt megváltoztatja a hangját, s az immár szelíden cseng - ám az is lehet, hogy ha letette a telefont, újra felemeli, és tovább kiabál.

Néha felfigyelhetünk arra, hogy valaki egy társaságban az egyik barátjához magasabb, a másikhoz vékonyabb hangon beszél.

A hangmagasság összefügghet azzal, hogy a beszélő hova sorolja, mennyire „menőnek” tartja magát: akihez vékonyabb hangon beszél, azt maga fölött állónak tekinti, akivel mélyebb hangon beszél, azt a sorban maga alatt állónak. Ám akinek elcsuklik a hangja, az nem tudja uralni a helyzetet, amibe került, és kiszolgáltatott lehet mindazoknak, akik hallják ezt.

Nem félek - mondtam a telefonba egyetlenista koromban vidéken élő nagynénémnek, aki arról érdeklődött, hogy állók a következő vizsgával. Dehogynem félsz - válaszolta -, pontosan hallom

a hangodon! A hangképzés tudományával foglalkozó szakemberek az elmúlt évtizedek során bonyolult beszédfelismerő rendszereket hoztak létre, ám egyik sem olyan megbízható, mint maga az ember, aki hallva a másikat, egyetlen másodperc alatt számtalan felismerést tesz, különösen, ha közeli számára a beszélő.

Nemcsak az egyes embernek fontos, hogy jól ismerje fel a hangokat, és megfelelően döntsön a hang gazdájáról - hanem a közösségnek is.

A viselkedéskutató tudósok szerint a szurikáták, akárcsak az emberek, felismerik egymást a hangjuk alapján - márpedig ez nem sok emlősre jellemző. A szurikáták is jól szervezett csapatokban élnek, sőt még vadászokra, örökre és dadákra is csoportosítják magukat. Ilyen bonyolult szervezetben

szükség is van minél több képességre, amivel a csapat tagjai időben felismerhetik, hogy ki kicsoda.

Sokat tanulhatunk a hangok és az érzelmek összefüggéseiről, ha olyan szöveget hallgatunk, amely számunkra ismeretlen nyelven szól. Ilyenkor döbben rá az ember, mennyi mindent árul el a hang, olyasmit, amit csak a szavak értelmezésével nem tudhatunk. Emlékszel? Piroska is gyanakodott a mesében, amikor a nagymama főköttője alól mély és reszelős hang hallatszott. Abban a másik mesében pedig az elváltoztatott hangú farkas nem is tudott túljárni a hét kecskegida eszén.

SZVETELSZKY ZSUZSANNA

